

Тетяна ТАРАСЕНКО

*Національна академія державного управління
при Президентіві України*

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Обґрунтовується необхідність належного врахування потенціалу волонтерства в процесі формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні. На основі узагальнення вітчизняного досвіду державного визнання та регулювання відносин у цій сфері визначаються напрями подальшого розвитку практики державної підтримки та сприяння волонтерській діяльності молоді як важливого складника створення умов для соціального становлення та розвитку молоді. Волонтерство розкривається з позиції утвердження неформальної освіти в Україні. Відповідно вносяться пропозиції щодо подальшого розвитку регулювання волонтерської діяльності молоді в освітньому та молодіжному законодавстві. Висновки та рекомендації здійснюються з урахуванням відповідного зарубіжного досвіду та міжсекторального підходу до здійснення молодіжної політики в ЄС.

Ключові слова: державна молодіжна політика, демократизація державного управління, соціальне становлення та розвиток молоді, волонтерська діяльність молоді, волонтерський рух.

Tetiana Tarasenko. Volunteering as national youth policy priority of Ukraine

The article underpins the crucial role of the volunteering capacity in the process of formation and realisation of the national youth policy of Ukraine. The generalisation of the national acknowledgement experience and the regulation of relations in this field permit to outline the directions of the future development of the national policy for the youth volunteering promotion and support as an important constituent of the youth social establishment and development. Volunteering is featured through the informal education of Ukraine. Accordingly the research suggests the ways of the further development of the youth volunteering regulation in terms of the educational and youth legislation. The conclusions and recommendations are offered on a basis of the relevant foreign experience and the sector wide approach to the EU youth policy.

Key words: national youth policy, public administration democratisation, youth social establishment and development, youth volunteering, volunteering.

Волонтерська діяльність, яка стала поширеною протягом останніх двох років, свідчить про нові перспективи розвитку державно-суспільних відносин в Україні. Значущість та можливості цього виду діяльності визначають зміст трансформації світогляду громадян щодо власної ролі в житті суспільства й держави. Це, зокрема, підтверджується висновками дослідників про те, що значне поширення волонтерського руху в Україні у 2014 р. обумовлене внутрішньополітичною кризою та зовнішньою агресією. Наслідком першого фактору стало розбалансування системи державного управління, дефіцит якісних управлінських рішень, брак ресурсних можливостей, наслідком другого – поглиблення дисбалансу між здатністю держави ефективно виконувати свої функції та забезпеченням основних потреб громадян [3, с. 16].

Посилення ролі і місця інститутів громадянського суспільства є одним із чинників трансформації державного управління та державної політики в різних сферах суспільного життя. Особливої актуальності питання волонтерства набуває для державної молодіжної політики як ресурсу зміцнення державно-громадської взаємодії у процесі створення умов для соціального становлення та розвитку молоді. Це обумовлює науковий інтерес до волонтерської діяльності в контексті визначення подальших перспектив оновлення державної молодіжної політики з урахуванням

відповідного досвіду країн ЄС. Практика зарубіжних країн свідчить, що волонтерська діяльність забезпечує внесок ВВП від 4 до 8 % та розглядається як вагомий економічний ресурс держави [3, с. 7].

Різноманітність предмета наукових досліджень проблематики волонтерської діяльності свідчить про значний науковий інтерес до неї з боку різних галузей знань. Наукові публікації охоплюють різні аспекти вивчення цієї сфери суспільних відносин: становлення та розвиток волонтерського руху, вплив волонтерства на процес соціального становлення молоді (соціологія); роль волонтерської діяльності у вихованні молоді, у забезпеченні професіоналізації молоді (педагогіка); волонтерська діяльність у сприянні адаптації засуджених до покарання без позбавлення волі, адаптації інвалідів (соціальна робота); волонтерська діяльність як соціальний ресурс стійкого розвитку регіону, інноваційна форма соціально-трудових відносин, нестандартна форма зайнятості (економіка).

Управлінські аспекти в дослідженнях волонтерської діяльності відображені в роботах В. Голуба, Д. Горєлова, О. Корнієвського, І. Тохтарової, В. Шамрая та ін. Головну увагу в них зосереджено на розгляді питань взаємовідносин держави та волонтерського руху, державного регулювання волонтерської діяльності. Результати досліджень дають можливість поглибити знання про сутність державної політики у сфері волонтерської діяльності, розвиток процесу державного визнання та регулювання відносин у цій сфері, ключові поняття і категорії державного управління з питань волонтерства. Водночас в умовах поглиблення процесів демократизації державного управління, реформ політичної системи в Україні актуалізується потреба визначення перспективних напрямів розвитку державно-управлінської діяльності щодо вирішення політичних, соціально-економічних, культурних проблем суспільства на засадах взаємодії з недержавним сектором. Одним із пріоритетних напрямів дослідження є визначення перспектив розвитку управлінських практик з питань формування та реалізації державної молодіжної політики на засадах партнерства з інститутами громадянського суспільства. Значущість цього підтверджується практикою країн ЄС.

Метою статті є узагальнення досвіду державного регулювання питань волонтерської діяльності молоді та перспектив розвитку вітчизняної державної молодіжної політики у цій сфері. Особлива увага приділяється врахуванню сучасних підходів до здійснення молодіжної політики в ЄС.

Характерною рисою молодіжної політики ЄС є її орієнтування на вирішення проблем реалізації потенціалу молоді та розвиток форм і методів діяльності органів публічної влади за цим напрямом. Підтримка молодіжного волонтерства займає вагомим місце в цій політиці, що відображається, передусім, у створенні відповідних порталів, на яких розміщено повну інформацію про умови здійснення, заходи щодо спрямування і супроводження дій молоді за цим напрямом. Прикладом такої діяльності є Європейська волонтерська служба (ЄВС), яка діє із середини 1990-х рр. ЄВС зайняла важливе місце в реалізації молодіжних програм ЄС: «Молодь» (2000 – 2006 рр.), «Молодь у дії» (2007 – 2013 рр.), «Еразмус+» (2014 – 2020 рр.).

Робота ЄВС спрямована на залучення молоді віком 18 – 30 років до колективної або індивідуальної добровільної неоплачуваної праці. Йдеться про підтримку участі молоді в різноманітних формах волонтерської роботи в ЄС та поза його межами [5]. Завданням служби є забезпечення надання повної інформації щодо прикладів проектів, пошуку партнерів, пропозицій обмінів та тренерів, пропозицій для волонтерів, розкладу тренінгів, акредитації ЄВС організацій тощо. ЄВС є майданчиком для реалізації потенціалу молоді, професійного та особистісного розвитку через волонтерську роботу. Можливість участі української молоді в міжнародних заходах цієї служби має значний потенціал розвитку мобільності

молоді, розширення можливостей для її соціального становлення та розвитку, формування єдиного європейського молодіжного простору.

Важливість забезпечення підтримки, розвитку та здійснення керівництва для досягнення максимізації потенційних переваг волонтерства зазначена в Європейській хартії прав та обов'язків волонтерів, яка була розроблена Європейським молодіжним форумом у 2012 р. Хартія визначає стандарти ЄС у цій сфері [1, с. 61]. Правила та настанови, визначені цим документом, спрямовані на досягнення упорядкованості здійснення волонтерської діяльності, вони є орієнтиром для розвитку вітчизняної практики. Сприяння соціальному включенню та солідарності молоді відображається в оновленій рамковій стратегії ЄС для молоді «Інвестування та надання можливостей», яка визначає європейське співробітництво в молодіжній сфері на період 2010 – 2018 рр. До напрямів реалізації цієї стратегії, поряд із питаннями освіти та професійної підготовки, працевлаштування та підприємництва, здоров'я та добробуту, спорту, участі, соціального включення, творчості та культури, включено й волонтерську діяльність [18]. Практика країн ЄС свідчить, що підтримка волонтерської діяльності молоді розглядається як форма неформального навчання молоді, складова частина процесу формування активної громадянської позиції молоді, її участі в громадському житті, прищеплення цінностей демократичного суспільства.

Досвід ЄС з підтримки волонтерської діяльності молоді ілюструє сучасні тенденції європейської молодіжної політики. Зокрема, ідеться про орієнтування цієї політики на розширення «молодіжного виміру» в політиці ЄС за всіма сферами суспільного життя та на різних рівнях управління, що обумовлено належним врахуванням міжсекторальної природи молодіжної політики. Це зумовило утвердження міжсекторального підходу до вирішення проблем молоді, який спирається, насамперед, на забезпечення міжвідомчої взаємодії та координації, а також на партнерство держави, бізнесу та громадськості.

В Україні профільним законодавчим актом, який регулює суспільні відносини з питань волонтерства, є Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19 квітня 2011 р. У законі ця діяльність визначається як добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги [9]. Стосовно особливостей вікових меж у законі зазначено, що особи віком від 14 до 18 років можуть здійснювати волонтерську діяльність за згодою батьків (усиновлювачів), прийомних батьків, батьків-вихователів або піклувальника. Якщо порівняти це положення з європейською практикою, то можна зазначити, що таких обмежень в Європейській хартії прав та обов'язків волонтерів не закріплено. Критична позиція експертів щодо цієї норми спирається на те, що таким чином запроваджується певне обмеження права молоді від 14 до 18 років на самостійність прийняття рішення про зайняття такою діяльністю.

У законі визначено 8 напрямів волонтерської діяльності. Необхідно зазначити, що для осіб віком від 14 до 18 років законом встановлено заборону надання волонтерської допомоги в медичних закладах та за такими напрямками: ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру; надання волонтерської допомоги Збройним силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції. Останні два напрями стали нововведенням вітчизняної практики 2015 р., що було обумовлено зростаючою роллю та значенням волонтерської допомоги в сучасних умовах життя суспільства і держави. Крім того, у 2015 р. було оновлено законодавчі положення, що регулюють волонтерську діяльність: відмінено необхідність надання громадським організаціям статусу волонтерських, тобто будь-

яка некомерційна організація має право займатися волонтерською діяльністю; надання можливості організаціям та установам, які є неприбутковими, залучати волонтерів до своєї діяльності; конкретизація питання захисту волонтерів та їх сімей, умов страхування життя і здоров'я волонтерів, укладання договорів на провадження волонтерської діяльності [8].

Стосовно регулювання питань волонтерської діяльності молоді можна зазначити таке. Позитивним аспектом вітчизняного законодавства є закріплення права волонтера на зарахування часу здійснення волонтерської діяльності до навчально-виробничої практики в разі її проходження за напрямом, що відповідає отримуваній спеціальності, за згодою навчального закладу. Такий підхід є дієвим засобом заохочення молоді до волонтерської діяльності. Таким чином, здійснено зв'язок законодавства про волонтерство з освітнім законодавством України. Однак питання волонтерської діяльності молоді потребує подальшого врегулювання, конкретизації в законах України «Про освіту», «Про вищу освіту». Це дозволить створити кращі умови для розширення можливостей молоді для отримання вмінь та навичок за різними професійними напрямами діяльності та соціального розвитку молоді завдяки цій діяльності. Такий підхід повною мірою відповідає політиці ООН. Так, у Молодіжній стратегії ПРООН на 2014 – 2017 рр. про політику ПРООН щодо волонтерства зазначено, що держави повинні: «Сприяти програмам стажування, виробничої практики та волонтерства для підтримки молодих людей у перехідний період між навчанням та роботою або ж їх реінтеграції на ринку праці після тривалого періоду безробіття через надбання необхідних навичок» [1, с. 61].

Також викликає інтерес пропозиція експертів щодо необхідності законодавчого закріплення положень про визнання досвіду волонтерської діяльності під час прийому на державну службу та службу в органах місцевого самоврядування. У зв'язку з цим дещо передчасним виявився висновок заключного звіту, присвяченого аналізу прогалин законодавства України про молодіжну політику в контексті рекомендацій Угоди про асоціацію між Україною та ЄС й іншими відповідними політичними документами ЄС. У звіті до вітчизняних здобутків було віднесено закріплення у Законі України «Про волонтерську діяльність» у 2015 р. положення про визнання досвіду волонтерської діяльності для державної служби [1, с. 64]. Такий підсумок виявився передчасним, оскільки зазначене положення не було внесено до переліку змін до закону. Подібну пропозицію щодо врегулювання цього питання було запропоновано у висновках на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України (щодо визнання неформальної освіти)». У документі зазначено: «Шляхом внесення відповідних змін та доповнень до законів України «Про освіту» та «Про волонтерську діяльність» визнати неформальну та/або інформальну освіту, здобуту волонтерами в організаціях та установах, які залучають до своєї діяльності волонтерів, та враховувати відповідний досвід волонтерської діяльності при прийнятті на державну службу, на службу в органи місцевого самоврядування та бюджетні організації» [2]. Внесення цього положення передбачає необхідність конкретизації порядку врахування досвіду при прийомі на державну службу та службу в органах місцевого самоврядування в законах України «Про державну службу», «Про службу в органах місцевого самоврядування». Запровадження такої норми може розглядатися як засіб заохочення активних учасників громадського руху до роботи в органах публічної влади та розгляд молодих лідерів як кадрового ресурсу цих органів. Інший бік цього положення дозволяє говорити про його орієнтацію на удосконалення вітчизняного законодавства з питань регулювання суспільних відносин у сфері неформальної та інформальної освіти.

Серед інших пропозицій, які висувалися раніше, у контексті внесення змін до Закону України «Про волонтерську діяльність», також викликає інтерес ініціатива

про надання пільг для волонтерів під час вступу до вищих навчальних закладів та при прийомі на роботу [4]. Подібні рекомендації, вочевидь, надаються з урахуванням відповідного досвіду інших країн. Зокрема, у США наявність волонтерського досвіду є перевагою при прийнятті на роботу, отриманні стипендії на навчання, вступі до навчального закладу [3, с. 7]. У Німеччині волонтерська діяльність розглядається як альтернативна (невійськова) служба, тобто може замінювати службу в армії. Такий досвід, на нашу думку, може бути врахований у вітчизняній практиці, що потребує внесення відповідних змін до Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу» від 12 грудня 1991 р. Подібні зміни сприятимуть інституціоналізації волонтерства, вони не потребують значних змін, зокрема це стосується ст. 5 цього закону, яка визначає місце проходження альтернативної служби [6].

До законодавчих актів, які регулюють питання волонтерської діяльності в Україні, крім профільного закону, також належать закони України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» від 21 червня 2001 р., «Про соціальні послуги» від 19 червня 2003 р., «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 5 липня 2012 р., «Про фізичну культуру та спорт» від 24 грудня 1993 р.

Так, у Законі України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» до суб'єктів здійснення цієї роботи крім уповноважених органів, підприємств, організацій та установ, а також фахівців із соціальної роботи зараховано волонтерів. Сутність соціальної роботи із сім'ями, дітьми та молоддю визначається як діяльність, спрямована на їх соціальну підтримку, забезпечення їхніх прав і свобод, поліпшення якості життєдіяльності, задоволення інтересів та потреб [12]. Цим законом введено у вітчизняне законодавче поле та практику державної молодіжної політики поняття волонтерів у сфері соціальної роботи із сім'ями, дітьми та молоддю, а розвиток і підтримку волонтерського руху віднесено до напрямів державної політики з питань соціальної роботи з дітьми та молоддю. Робота за цим напрямом здійснюється мережею центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. За період існування центрів в Україні нагромаджено значний досвід соціальної роботи, у тому числі на основі створення волонтерських служб.

Закон України «Про соціальні послуги» визначає можливість суб'єктів, які надають соціальні послуги, залучати для виконання цієї роботи волонтерів [11]. У Законі України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» питання волонтерства розглядається в контексті визначення порядку формування та ведення Реєстру волонтерів антитерористичної операції [7]. У Законі України «Про фізичну культуру та спорт» зазначено, що держава сприяє розвитку волонтерського руху у сфері фізичної культури і спорту, де на добровільних засадах надається допомога щодо організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності, пропагування здорового способу життя, надання консультаційної допомоги. Для цього волонтери можуть забезпечуватися фізкультурно-спортивним обладнанням та спорядженням, відповідними закладами фізичної культури і спорту та організаторами фізкультурно-оздоровчих або спортивних заходів [16].

Можна зробити висновок про те, що питання волонтерства окрім спеціального закону відображено в низці інших законодавчих актів із різних сфер суспільного життя. Цей сегмент громадянської практики, неформальної освіти дуже важливий, тому особливого значення набуває питання конкретизації ролі та місця волонтерської діяльності в сучасній державній молодіжній політиці. Аналіз нормативно-правових актів свідчить про певну непослідовність визначення державної політики за цим напрямом. Так, у Стратегії розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 р. питання волонтерської діяльності молоді не включено до напрямів розвитку цієї політики [14]. У Стратегії про національно-патріотичне виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 рр. волонтерство згадується в контексті зазначення того, що

забезпечення змістовного наповнення національно-патріотичного виховання має здійснюватися, зокрема, шляхом активної участі волонтерів [13].

Більше уваги волонтерству відведено в Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016 – 2020 рр. У документі зазначено, що поєднання управлінської вертикалі з інститутами громадянського суспільства: молодіжними та дитячими громадськими організаціями, організаціями, що співпрацюють з волонтерами та молоддю має бути покладено в основу оновленого механізму організації роботи з молоддю. Питання волонтерства розглядаються в концепції в межах двох пріоритетів молодіжної програми: розвиток неформальної освіти (волонтерська діяльність як засіб набуття молоддю знань, навичок інших компетентностей поза системою освіти); зайнятість молоді (забезпечення первинної і вторинної зайнятості та самозайнятості молоді, у тому числі внаслідок реалізації напрямку «Волонтер» – заходів залучення молоді до волонтерської діяльності). Здобутком концепції є визнання державою й закріплення в практичній діяльності зв'язку волонтерства з неформальною освітою та вторинною зайнятістю молоді [15].

Основним інструментом реалізації державної політики щодо підтримки волонтерської діяльності молоді є відповідні державні та регіональні цільові програми з питань молоді. Досвід прийняття регіональних молодіжних програм свідчить про практику виділення в них питань волонтерської діяльності молоді. Підтвердженням цього, зокрема, є регіональна цільова соціальна програма «Молодь Дніпропетровщини» на 2012 – 2021 рр., у якій передбачено підтримку та залучення волонтерських молодіжних та студентських загонів до надання різних видів допомоги учасникам бойових дій, інвалідам війни, учасникам війни, людям похилого віку, солдатським вдовам. Водночас у програмі не приділено належної уваги питанню залучення волонтерів до соціальної роботи з молоддю, однак до очікуваних результатів виконання програми, якісних показників віднесено: поліпшення соціальної роботи з молоддю, молодими сім'ями, молодими інвалідами, сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, особами, які повернулися з місць позбавлення волі, залучення до цієї роботи молодіжних громадських організацій, волонтерів [17]. В основі оцінювання ефективності реалізації таких програм мають бути конкретні показники, які підтверджують їх позитивний вплив на процес соціального становлення та розвитку молоді. Стосовно волонтерської діяльності такі показники, на нашу думку, мають визначатися з урахуванням рівня їх впливу на вирішення проблем молоді, соціальної відповідальності, активності, участі молоді, патріотичного виховання, розвитку комунікацій з інститутами громадянського суспільства, утвердження цінностей демократичного суспільства.

Зміни 2015 р. в регулюванні волонтерської діяльності в Україні торкнулися й питання організаційно-функціонального забезпечення управлінської діяльності в цій сфері. На Кабінет Міністрів України у сфері волонтерської діяльності покладено завдання: забезпечення здійснення єдиної державної політики у цій сфері; розробка державних цільових програм; спрямування і координація роботи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у цій сфері, та інших органів виконавчої влади щодо реалізації державної політики та державних цільових програм у зазначеній сфері. Міністерство соціальної політики України визначено центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері волонтерської діяльності. До завдань міністерства в цій сфері віднесено: вжиття заходів для розвитку та популяризації волонтерської діяльності; сприяння поширенню інформації про волонтерську діяльність; сприяння громадським об'єднанням та благодійним організаціям у забезпеченні волонтерської діяльності; поширення інформації про стан виконання галузевих та регіональних програм сприяння та підтримки волонтерської діяльності; оприлюднення на своєму

веб-сайті наявної інформації про організації та установи, що залучають для провадження своєї діяльності волонтерів; сприяння здійсненню міжнародного співробітництва з питань волонтерської діяльності, узагальнення і поширення практики роботи в цій сфері [8; 10].

До завдань органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування належить: сприяння поширенню інформації про організації та установи, що залучають до своєї діяльності волонтерів, та про перелік фізичних осіб (у разі їхньої письмової згоди відповідно до закону), організацій та установ, які потребують волонтерської допомоги [8]. Визначений перелік завдань органів публічної влади у цій сфері відповідає практиці країн ЄС.

З огляду на особливості організаційно-функціонального забезпечення державного управління у сфері волонтерської діяльності та міжсекторальний характер державної молодіжної політики (освіта, праця, житло, працевлаштування, національно-патріотичне виховання, молодіжний рух, дозвілля, здоровий спосіб життя тощо) можна зазначити наявність труднощів забезпечення розвитку волонтерської діяльності молоді. Беручи до уваги значущість волонтерства для створення умов соціального становлення та розвитку молоді, важливо зазначити, що цей сегмент роботи має бути належно відображений у процесі формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні. Таке бачення ґрунтується на тому, що волонтерська діяльність є:

- потужним ресурсом для виконання завдань мережі соціальних закладів і установ, що здійснюють роботу з молоддю;
- важливою складовою частиною взаємовідносин держави і суспільства, громадянського суспільства, зміцнення демократичних цінностей в українському суспільстві;
- сучасним напрямом розвитку соціальних відносин у сфері молодіжної роботи;
- можливістю активної участі молоді в житті громади, суспільства в цілому, середовище формування молодіжного лідерства, кадрів для органів публічного управління;
- напрямом розвитку молоді через можливість отримання нових вмінь, знань з різних професійних напрямів діяльності.

Подальший розвиток волонтерської діяльності молоді в Україні вимагає закріплення в освітньому, молодіжному законодавстві, а також у законодавстві про працю цього сегменту неформальної освіти. Це дозволить наблизити вітчизняну систему освіти та роботу органів публічної влади з питань молоді до кращих зарубіжних практик. Загалом створення умов для розвитку неформальної освіти як невід'ємної складової частини сучасного простору соціального становлення та розвитку молоді відкриває нові перспективи для осучаснення державної молодіжної політики в Україні. Враховуючи зазначене, для подальшого розвитку управлінських практик пропонується:

- внести до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту» положення про можливість зарахування періоду здійснення волонтерської діяльності як виробничої практики студентів, якщо така діяльність збігається з напрямом отримуваної спеціальності (соціальні працівники, педагоги, психологи, медики, юристи та ін.);
- зарахувати волонтерську діяльність до альтернативної невійськової служби;
- віднести розвиток волонтерської діяльності молоді до пріоритетів регіональних, місцевих молодіжних програм як важливої складової частини забезпечення умов для соціального становлення та розвитку молоді;
- активізувати діяльність щодо державного визнання волонтерства молоді, зокрема через надання державних відзнак, проводити інформаційні кампанії з висвітлення досягнень волонтерської діяльності молоді тощо;

– посилити співпрацю органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, закладів освіти з питання реалізації волонтерських проектів молоді;
– підтримувати ініціативи волонтерів, координувати та спрямовувати їх ресурси на вирішення значущих питань територіальної громади як важливого аспекту діяльності органів місцевого самоврядування.

Подальші наукові розробки цієї проблематики обумовлюють необхідність дослідження управлінських практик щодо використання потенціалу волонтерської діяльності в наданні соціальних послуг, реалізації регіональних, місцевих молодіжних програм, підтримки проектів волонтерських організацій, спрямованих на вирішення значущих суспільних проблем.

Список використаних джерел / List of references

1. **Аналіз** прогалин законодавства України про молодіжну політику в контексті рекомендацій Угоди про асоціацію між Україною та ЄС й іншими відповідними політичними документами ЄС. Підсумковий звіт / виконавець: Кірстен Андерсон (Kirsten Anderson), Центр прав дитини Корам (Coram Children's Legal Centre), червень 2015 р. – 89 с. [Analiz prohalyn zakonodavstva Ukrainy pro molodizhnu polityku v konteksti rekomendatsii Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS y inshymy vidpovidnymy politychnymy dokumentamy YeS. Pidsumkovyi zvit / vykonavets: Kirsten Anderson (Kirsten Anderson), Tsentr prav dytyny Koram (Coram Childrens Legal Centre), cherven 2015 r. – 89 s.].

2. **Висновок** комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України (щодо визнання неформальної освіти)» від 12 лютого 2015 р. № 2121. – Режим доступу : w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54026 [Vysnovok komitetu Verkhovnoi Rady Ukrainy z pytan nauky i osvity do proektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy (shchodo vyznannia neformalnoi osvity)» vid 12 liutoho 2015 r. № 2121. – Rezhym dostupu : w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54026].

3. **Горелов Д. М.** Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики : аналіт. доп. / Д. М. Горелов, О. А. Корнієвський. – К. : НІСД, 2015. – 36 с. – Режим доступу : www.niss.gov.ua/content/articles/files/volonter-697e4.pdf [Horielov D. M. Volonterskyi rukh: svitovyi dosvid ta ukrainski hromadianski praktyky : analit. dop. / D. M. Horielov, O. A. Kornievskiyi. – K. : NISD, 2015. – 36 s. – Rezhym dostupu : www.niss.gov.ua/content/articles/files/volonter-697e4.pdf].

4. **Матеріали** засідання підгрупи, створеної робочою групою з питань благодійництва, волонтерства і громадянської освіти при Координаційній раді з питань розвитку громадянського суспільства, щодо аналізу впливу прийнятого Закону України «Про волонтерську діяльність» на роботу волонтерів і волонтерських груп у державних і громадських організаціях та розвиток громадянського суспільства в Україні. Координаційна рада з питань розвитку громадянського суспільства при Президентові України. – Режим доступу : civil-rada.in.ua/?p=860 [Materialy zasidannia pidhrupy, stvorenoi robochoiu hrupoiu z pytan blahodiinytstva, volonterstva i hromadianskoi osvity pry Koordynatsiinii radi z pytan rozvytku hromadianskoho suspilstva, shchodo analizu vplyvu pryiniatoho Zakonu Ukrainy «Pro volontersku diialnist» na robotu volonteriv i volonterskykh hrup u derzhavnykh i hromadskykh orhanizatsiiah ta rozvytok hromadianskoho suspilstva v Ukraini. Koordynatsiina rada z pytan rozvytku hromadianskoho suspilstva pry Prezidentovi Ukrainy. – Rezhym dostupu : civil-rada.in.ua/?p=860].

5. **Молодь** в дії – в Україні. Європейська волонтерська служба. – Режим доступу : yia.org.ua/evr_volont_slujba.html [Molod v dii – v Ukraini. Yevropeiska volonterska sluzhba. – Rezhym dostupu : yia.org.ua/evr_volont_slujba.html].

6. **Про альтернативну** (невійськову) службу : Закон України від 12 груд. 1991 р. № 1975-XII. – Режим доступу : zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1975-12 [Pro alternatyvnu (neviiskovu) sluzhbu : Zakon Ukrainy vid 12 hrud. 1991 r. № 1975-XII. – Rezhym dostupu : zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1975-12].

7. **Про благодійну** діяльність та благодійні організації : Закон України від 5 лип. 2012 р.

Public administration mechanisms

№ 5073-VI. – Режим доступу : zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5073-17 [Pro blahodiinu diialnist ta blahodiini orhanizatsii : Zakon Ukrainy vid 5 lyp. 2012 r. № 5073-VI. – Rezhym dostupu : zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5073-17].

8. **Про внесення** змін до деяких законів України щодо волонтерської діяльності : Закон України від 5 берез. 2015 р. № 246-VIII – Режим доступу : zakon5.rada.gov.ua/laws/show/246-19 [Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo volonterskoi diialnosti : Zakon Ukrainy vid 5 berez. 2015 r. № 246-VIII – Rezhym dostupu : zakon5.rada.gov.ua/laws/show/246-19].

9. **Про волонтерську** діяльність : Закон України від 19 квіт. 2011 р. № 3236-VI. – Режим доступу : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3236-17 [Pro volontersku diialnist : Zakon Ukrainy vid 19 kvit. 2011 r. № 3236-VI. – Rezhym dostupu : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3236-17].

10. **Про затвердження** Положення про Міністерство соціальної політики України : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 черв. 2015 р. № 423. – Режим доступу : zakon3.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-p [Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17 cherv. 2015 r. № 423. – Rezhym dostupu : zakon3.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-p].

11. **Про соціальні** послуги : Закон України від 19 черв. 2003 р. № 966-IV. – Режим доступу : zakon3.rada.gov.ua/laws/show/966-15 [Pro sotsialni posluhy : Zakon Ukrainy vid 19 cherv. 2003 r. № 966-IV. – Rezhym dostupu : zakon3.rada.gov.ua/laws/show/966-15].

12. **Про соціальну** роботу з дітьми та молоддю : Закон України від 21 черв. 2001 р. № 2558-III. – Режим доступу : zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2558-14 [Pro sotsialnu robotu z ditmy ta moloddiu : Zakon Ukrainy vid 21 cherv. 2001 r. № 2558-III. – Rezhym dostupu : zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2558-14].

13. **Про Стратегію** національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки : Указ Президента України від 13 жовт. 2015 р. № 580/2015. – Режим доступу : www.president.gov.ua/documents/5802015-19494 [Pro Stratehiiu natsionalno-patriotichnoho vykhovannia ditei ta molodi na 2016 – 2020 roky : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 13 zhovt. 2015 r. № 580/2015. – Rezhym dostupu : www.president.gov.ua/documents/5802015-19494].

14. **Про Стратегію** розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року : Указ Президента України від 27 верес. 2013 р. № 532/2013. – Режим доступу : zakon0.rada.gov.ua/laws/show/532/2013 [Pro Stratehiiu rozvytku derzhavnoi molodizhnoi polityky na period do 2020 roku : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 27 veres. 2013 r. № 532/2013. – Rezhym dostupu : zakon0.rada.gov.ua/laws/show/532/2013].

15. **Про схвалення** Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016 – 2020 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 верес. 2015 р. № 1018-р. – Режим доступу : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1018-2015-p [Pro skhvalennia Kontseptsii Derzhavnoi tsilovoi sotsialnoi prohramy «Molod Ukrainy» na 2016 – 2020 roky : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 veres. 2015 r. № 1018-r. – Rezhym dostupu : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1018-2015-r].

16. **Про фізичну** культуру та спорт : Закон України від 24 груд. 1993 р. № 3808-XII. – Режим доступу : zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3808-12/page3 [Pro fizychnu kulturu ta sport : Zakon Ukrainy vid 24 hrud. 1993 r. № 3808-XII. – Rezhym dostupu : zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3808-12/page3].

17. **Регіональна** цільова соціальна програма «Молодь Дніпропетровщини» на 2012 – 2021 роки : рішення Дніпропетровської обласної ради 3 лют. 2012 р. № 239-11/VI. – Режим доступу : www.oblrada.dp.ua/official-records/decisions/27/745 [Rehionalna tsilova sotsialna prohrama «Molod Dnipropetrovshchynu» na 2012 – 2021 roky : rishennia Dnipropetrovskoi oblasnoi rady 3 liut. 2012 r. № 239-11/VI. – Rezhym dostupu : www.oblrada.dp.ua/official-records/decisions/27/745].

18. **Nouvelle** strategie europeenne d' action pour la jeunesse – «Investir en faveur de la jeunesse et la mobiliser» / Odile Quintin Directrice generale de la DG Education et Culture Commission europeenne Bruxelles, Belgique. – Режим доступу : int/t/dg4/youth/Source/Resources/Forum21/Issue_No14/N14_New_EU_strategy_youth_fr.pdf.

Надійшла до редакції 09.03.16